

УДК 378:159.9:004

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХОВИХ ПСИХОЛОГІВ

Вінтюк Ю.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

Зроблено спробу з'ясувати можливості впровадження ІКТ у процес підготовки майбутніх фахових психологів у ВНЗ, потреби освітнього процесу і стан справ щодо вирішення даної проблеми. Розглянуті можливості застосування комп'ютерних технологій у процесі підготовки фахових психологів; вивчені потреби у забезпеченні навчального процесу ІКТ відповідно з чинними вимогами до вищої освіти. З'ясований наявний стан з впровадженням ІКТ у навчальний процес підготовки майбутніх психологів; встановлені чинники, що обумовлюють впровадження ІКТ у процес підготовки фахових психологів. Зроблені висновки з проведеної роботи і намічено перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Ключові слова: інформаційно-комп'ютерні технології, психолого-педагогічні особливості, навчальний процес.

Постановка проблеми. Впровадження Інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) у процес підготовки фахівців у ВНЗ, майбутніх психологів зокрема, є важливою умовою реформування вітчизняної системи освіти; дана обставина зумовлена необхідністю її виходу на рівень сучасних міжнародних вимог і запитів повсякденної практики. Проте, незважаючи на певні досягнення у вирішенні цієї проблеми, традиційно вважається, що гуманітарні дисципліни належать до тих, які найменше піддаються комп'ютеризації. Саме через це успіхи у впровадженні ІКТ у процес підготовки майбутніх фахових психологів на сьогодні не тільки видаються дуже скромними, порівняно з досягненнями в інших напрямках підготовки спеціалістів у ВНЗ, але й цей відрив продовжує зростати. Необхідність розгляду як потреб, так і сучасного стану справ у даній сфері зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета дослідження: з'ясувати можливості впровадження ІКТ у процес підготовки майбутніх фахових психологів у ВНЗ, потреби освітньо-

го процесу і стан справ щодо вирішення даної проблеми.

Завдання дослідження:

– розглянути можливості застосування комп'ютерних технологій у процесі підготовки фахівців у ВНЗ в сучасних умовах;

– з'ясувати потреби у забезпеченні навчального процесу ІКТ відповідно з чинними вимогами до вищої освіти;

– розглянути наявний стан із впровадженням ІКТ у навчальний процес підготовки майбутніх психологів;

– з'ясувати чинники, що обумовлюють впровадження ІКТ у процес підготовки фахових психологів;

– зробити висновки з проведеної роботи і намітити перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Результати попереднього розгляду цієї теми були опубліковані раніше [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема, яка перебуває в центрі розгляду, неодноразово досліджувалася фахівцями [1-

12]. Передусім, варто відзначити наступне: під комп'ютеризацією розуміють вдосконалення засобів пошуку та опрацювання інформації, яка, за загальним визнанням, є пріоритетним напрямком реформування системи освіти. У широкому розумінні – це комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних із забезпеченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами і технологіями; у вузькому – впровадження в заклади освіти інформаційних засобів, у т. ч. на базі комп'ютерів, а також інформаційної продукції і педагогічних технологій, які базуються на цих засобах. Однією з найсуттєвіших складових інформатизації ВНЗ є забезпечення начального процесу – створення, впровадження та розвиток комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій [10, с. 258]. Відзначається, що ІКТ спрямовані на забезпечення інформатизації навчання на основі застосування комплексу функціонально залежних педагогічних, інформаційних, методологічних та інших засобів і методик, реалізованих за допомогою комп'ютерів.

Солов'єва Д. наводить ґрунтовний огляд можливостей застосування комп'ютерних технологій у роботі психолога [7]:

- психодіагностика (конструювання тестів, комп'ютерна діагностика, обробка інформації);
- психологічна просвіта та консультування (фільми на CD-носіях, Web-сайт психологічної служби, мережева взаємодія, медіапрезентації);
- корекційна та розвиваюча робота (розвиваючі ігри, розвиваючі тренажери, корекційно-розвиваючі заняття, медіауроки, мультстудії, психологічні комп'ютерні програми);
- організаційно-методична робота (складання звітів, результатів тестування; фіксація і зберігання результатів, електронна бібліотека, психологічні паспорти респондентів);
- додаткові можливості (вдосконалення професійної компетентності, дистанційна психологічна служба тощо).

Даний перелік є достатньо обширним, проте він включає можливості, які стосуються багатьох сфер діяльності, а тому не повністю відображає специфіку застосування ІКТ саме у роботі психолога.

Специфіку застосування ІКТ у забезпеченні професійної підготовки фахівців у ВНЗ, майбутніх психологів зокрема, розглядають, С. Б. Літвінчук [5], Є. І. Медведська [6], О. М. Торубара [8], Т. Ю. Удалова [9], О. А. Черепехіна [11] та ін. С. Б. Літвінчук з цього приводу відзначає: «Застосування комп'ютерних технологій навчання полягає в розробці та використанні програмних засобів навчального призначення. Особливість комп'ютерних технологій полягає в тому, що вони повинні акумулювати у собі, поруч із комп'ютерною програмою, дидактичний і методичний досвід викладача» [5, с. 50]. Даний підхід відображає ще один аспект проблеми, що розглядається; автор також пропонує модель підготовки майбутнього спеціаліста до професійної діяльності з використанням ІКТ.

Окремого розгляду заслуговує робота Т. Ю. Удалової, яка відзначає, що основними видами діяльності психолога в освітньому закладі є психодіагностична, корекційно-розви-

ваюча та консультативно-просвітницька робота. А підготовка до професійної діяльності з використанням ІКТ повинна здійснюватися у двох напрямках: загальнопрофесійному і предметному [9, с. 138]. Вона також відзначає актуальність вивчення майбутніми фахівцями у галузі психології навчальних курсів зі сфери інформатики: «Математика й інформатика» й «Аудіовізуальні технології навчання». Але, разом з цим дослідниця наголошує, що дані дисципліни належать до блоку загальних математичних і природничих наук, і не відображають специфіки застосування ІКТ у діяльності практичного психолога. З огляду на висловлене авторка пропонує здійснювати підготовку майбутніх психологів до професійної діяльності з застосуванням ІКТ, що може бути реалізовано за рахунок викладання наступних дисциплін: «Інформаційні технології в психології», «Методи аналізу емпіричних даних», «Психологічна служба», і наводить перелік основних тем для кожного з них [9, с. 139]. Враховуючи сучасні потреби підготовки практичних психологів такий підхід видається доволі перспективним.

Котик І. О. висвітлює можливості щодо застосування ІКТ для проведення психологічних досліджень, на всіх етапах [3]; що також заслуговує уваги, оскільки у наш час будь-яка сфера діяльності не обходиться без проведення наукових розвідок, у т. ч. для вирішення нагальних повсякденних завдань.

Загалом, у сучасній літературі на дану тему автори наводять низку прикладів доцільного застосування ІКТ у процесі підготовки фахівців у ВНЗ в сучасних умовах, відповідно до чинних світових вимог. Переважно називають наступні можливості:

- наочне представлення навчального матеріалу, тобто демонстрація під час занять: малюнків, фотографій, діаграм, графіків, таблиць, схем, відеофрагментів тощо;
- реалізація програмованого й автоматизованого навчання;
- проведення складних математичних обчислень, зокрема, статистичних;
- моделювання і наочне представлення різних складних процесів, які відбуваються в об'єктах, що вивчаються;
- автоматизація проектування різних об'єктів і пристроїв;
- самостійний пошук студентами різноманітної інформації, необхідної для виконання поставлених навчальних завдань, у мережі Інтернет;
- обробка результатів експериментальних досліджень;
- тестування для перевірки рівня знань студентів та ін.

Причому необхідність у них, для забезпечення різних навчальних курсів, не вичерпується даним переліком, оскільки для розширення списку можливостей необхідно враховувати специфіку підготовки фахівців певного профілю. В публікаціях на дану тему також відзначається, що використання ІКТ у навчальному процесі ВНЗ залежить від успішності вирішення завдань методичного характеру, пов'язаних з інформаційним змістом і способами використання автоматизованих систем навчання; тому їх доцільно розглядати як програмно-методичні комплекси,

тобто сукупність технічних засобів і програм, а також реалізованих з їхнім використанням навчальних методик, призначених для розв'язання конкретних освітніх завдань. Проте як результативність їхнього впровадження, так і ефективність застосування залежить від впливу низки чинників, що детермінують навчальний процес у ВНЗ, різного характеру.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що в наявній науковій літературі можливості застосування ІКТ у процесі підготовки фахівців у ВНЗ розглянуті достатньо повно, інформації про їхнє застосування саме для підготовки майбутніх фахових психологів не достатньо. Дана обставина спонукає до проведення самостійного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Національному університеті «Львівська політехніка» ІКТ набули значного розповсюдження у забезпеченні навчального процесу, передусім:

- для підтримки викладання різних начальних курсів, зокрема, забезпечення представлення наочного матеріалу;
- для створення Навчально-методичних комплексів (НМК) навчальних дисциплін у «Віртуальному навчальному середовищі» (ВНС) закладу;
- для створення навчальних курсів з комп'ютерним забезпеченням або з комп'ютерною підтримкою;
- створення навчальних відеопосібників для студентів дистанційної форми навчання;
- для складання «Електронних звітів» із наукової роботи;
- для звітності зі здачі заліків та екзаменів: «Електронні відомості» та ін.

Щодо підготовки майбутніх фахових психологів, до наведеного переліку необхідно додати наступні можливості:

- підрахунок результатів психологічних тестів при проведенні опитування великих контингентів респондентів і створення баз даних;
- реалізація апаратних психологічних методик для здійснення експериментальних досліджень;
- автоматизація інтерпретації результатів психологічних обстежень та їх видача респондентам шляхом роздруку на принтері;
- комп'ютеризація тестів та інших психодіагностичних методик;
- проведення комплексних діагностичних обстежень з застосуванням комп'ютеризованих комплексів і систем;
- статистична обробка великих масивів даних та ін.

Однак стан впровадження ІКТ у процес підготовки майбутніх фахових психологів на даний час далекий від бажаного. У ВНС створено обмаль навчально-методичних матеріалів для підготовки студентів за даним напрямком, інші можливості використовуються не набагато краще. Таке становище спонукало до проведення власного дослідження, яке повинно було з'ясувати причини, що обумовлюють наявний стан справ, а також знайти можливості для виправлення ситуації.

Найважливіші чинники, які детермінують цей процес, можна поділити на позитивні та негативні. До позитивних необхідно віднести:

- наявність необхідних постанов, різного рівня, що регламентують процес створення і засто-

сування ІКТ у навчальному процесі у вітчизняних ВНЗ;

- наявність потреби у таких знаннях у фахівців різного профілю, які готуються до реалізації фахової діяльності в умовах інформаційного суспільства;

- наявність можливостей для створення НМК у ВНС НУ «Львівська політехніка»;

- наявність планомірної роботи у даному напрямку в закладі, на різних рівнях та ін.

Разом з цим, до негативних чинників слід зарахувати:

- недостатній рівень підготовки значної кількості викладачів, які викладають предмети фахового спрямування студентам-психологам;

- низька зацікавленість викладачів у створенні НМК у ВНС, відсутність належного стимулювання такої діяльності;

- відсутність підтримки з боку тих фахівців, від яких залежить створення та забезпечення функціонування ВНС;

- відсутність необхідної методичної літератури для забезпечення такої діяльності, як і консультацій фахівців з впровадження ІКТ та ін.

Проаналізувавши наявну ситуацію, а також реальні можливості, для подолання виявлених недоліків пропонується реалізувати наступне.

1. Налагодити сплановану і систематичну роботу, спрямовану на виявлення та подолання чинників, що перешкоджають впровадженню ІКТ у процес фахової підготовки майбутніх психологів.

2. Проаналізувати одержані дані і на їх основі скласти цільову програму реалізації впровадження ІКТ у процес підготовки майбутніх психологів у ВНЗ, у відповідності до сучасних вимог.

3. Одержати необхідні погодження, дозволи, необхідні для реалізації складеної програми; знайти і задіяли необхідні ресурси, необхідні для подолання виявлених недоліків.

4. Налагодити підготовку викладачів до впровадження ІКТ у процес підготовки фахівців, за спеціальностями гуманітарного профілю, з врахуванням необхідної специфіки.

5. Розробити і впровадити навчальні дисципліни, котрі навчають застосуванню ІКТ у психології, які повинні містити не лише сукупність знань, необхідних для реалізації взаємодії з різними ІКТ під час навчання у ВНЗ, але й для подальшої роботи практичних психологів за обраним фахом та ін. Причому вони повинні надавати знання не лише про сучасний рівень досягнень у комп'ютеризації роботи професійного психолога, і надавати інформацію про сучасні психодіагностичні комплекси і системи широкого та цільового призначення, але й навчати працювати з ними.

Залишається не висвітленим ще одне важливе питання, яке не можна залишити поза увагою в даному викладі. Воно стосується наявності необхідного програмного забезпечення для діяльності практичного психолога, у різних ситуаціях. На даний час можна лише констатувати, що в розпорядженні як практикуючих психологів, так і викладачів психології у ВНЗ є обмаль із необхідних програм, і дана обставина ускладнює процес впровадження ІКТ у процес підготовки майбутніх фахових психологів. Можливості отримати необхідні програми, різного призначення, не відповідають наявним потребам у них,

як і запитам практики. На сьогодні є лише одна реальна можливість її вирішення: створювати необхідні програми самостійно. А це, своєю чергою, ставить нове завдання: освоєння сучасних мов програмування (яке, зі зрозумілих причин, у межах даного дослідження не може бути вирішеним, а тому залишається темою для подальшого опрацювання). Справа в тому, що сьогодні такі програми створюються лише окремими викладачами-ентузіастами, а включення у програми підготовки студентів-психологів навчальних курсів із вивчення сучасних мов програмування є доволі проблематичним. Тому висвітлення даного аспекту проблеми вимагає окремого розгляду і публікації.

Незважаючи на те, що впровадження ІКТ у процес підготовки майбутніх практичних психологів ще далеке від завершення, вже сьогодні можна відзначити, що їхнє використання у навчальному процесі змінює характер навчально-пізнавальної діяльності студентів, активізує їхню самостійну роботу з різноманітними технічними засобами навчального призначення. Найефективнішим є застосування ІКТ для вироблення вмій і навчок, необхідних для професійної підготовки та подальшої діяльності за обраним фахом. Їхнє застосування змінює підхід до організації навчальних занять, оскільки переорієнтовує функції викладача в ході здійснення педагогічної взаємодії, надає студентам більшої самостійності при вирішенні як навчальних, так і дослідницьких завдань. Разом із цим, змінюється структура,

ускладнюються форми реалізації навчальної взаємодії, у т. ч. контроль знань, самостійна робота студентів і консультаційна робота викладачів. Все це дозволяє підняти процес підготовки фахівців у ВНЗ на рівень сучасних вимог, що відповідає потребам діяльності у ринкових умовах.

Проведене дослідження дає підстави зробити наступні **висновки**.

1. Впровадження ІКТ у процес підготовки майбутніх фахових психологів є нагальною вимогою сьогодення; вони надають широкі можливості при викладанні різних дисциплін, і є необхідними для застосування у подальшій професійній діяльності практичних психологів.

2. Стан їхнього впровадження ІКТ у навчальний процес на даний час є далеким від необхідного; що зумовлено дією низки чинників, як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру; які потребують як подальшого вивчення, так і врядування при плануванні й організації навчального процесу.

3. Налагоджена належним чином планомірна та цілеспрямована робота у цьому напрямку дозволить усунути наявні недоліки та підняти викладання фахових дисциплін для майбутніх практичних психологів на рівень, який відповідає чинним вимогам, що їх диктує європейський і світовий досвід підготовки фахівців у ВНЗ.

У майбутньому передбачено спланувати впровадження передбачених новацій із впровадження ІКТ у процес підготовки майбутніх фахових психологів і приступити до його виконання.

Список літератури:

1. Богдановская И. М. Информационные технологии в педагогике и психологии. Учебник для вузов / И. М. Богдановская, Т. П. Зайченко. – СПб.: ИД «Питер», 2017. – 300 с.
2. Вiнтюк Ю. В. Інформаційно-комп'ютерні технології у підготовці майбутніх фахових психологів / Ю. В. Вiнтюк // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі: Матеріали 9 науково-практичної конференції (21-23 листопада 2017 р., м. Львів). – Львів, 2017. – С. 136-141.
3. Котик І. О. Проблеми розвитку психологічних досліджень з використанням комп'ютерних технологій / І. О. Котик // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ei=P0AyWr34GsyP6ASsrrDoDA&q=>.
4. Курбан М. І. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій у професійній діяльності практичного психолога загальноосвітнього навчального закладу / М. І. Курбан // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sichneva2016.jimdo.com/главная/9-психологи/9-2>.
5. Літвінчук С. Б. Особливості застосування комп'ютерних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців / С. Б. Літвінчук. – Наукові праці. Комп'ютерні технології. – Вип. 254. – Т. 266. – С. 49-53.
6. Медведская Е. И. Компьютерные технологии в образовании: особенности позиций педагога и учащегося / Медведская Е. И. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://problemps.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/58>.
7. Соловьева Д. Компьютерные технологии для психолога / Д. Соловьева // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://psy.lseptember.ru/view_article.php?id=200902404.
8. Торубара О. М. Застосування новітніх інформаційних технологій в навчальному процесі вищих навчальних закладів / О. М. Торубара // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
9. Удалова Т. Ю. Подготовка психологов к профессиональной деятельности с использованием информационных технологий / Удалова Т. Ю. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/>.
10. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – 2-ге вид. доп. – К.: Академвидав, 2014. – 465 с.
11. Черепехіна О. А. Інформаційні технології забезпечення професійної підготовки майбутніх психологів-професіоналів / О. А. Черепехіна // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyr6/cherepehina.pdf.
12. Черкасова Л. В. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках психології в старших класах / Л. В. Черкасова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2011. – № 7. – С. 24-27.

Винтюк Ю.В.

Национальный университет «Львовская политехника»

ВНЕДРЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕСС ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПСИХОЛОГОВ

Аннотация

Сделана попытка выяснить возможности внедрения ИКТ в процесс подготовки будущих профессиональных психологов в ВУЗах, потребности образовательного процесса и состояние дел по решению данной проблемы. Рассмотрены возможности применения компьютерных технологий в процессе подготовки профессиональных психологов; изучены потребности в обеспечении учебного процесса ИКТ в соответствии с действующими требованиями к высшему образованию. Выяснено существующее положение с внедрением ИКТ в учебный процесс подготовки будущих психологов; установлены факторы, обуславливающие внедрения ИКТ в процесс подготовки профессиональных психологов. Сделанные выводы из проведенной работы и намечены перспективы дальнейших исследований в данном направлении.

Ключевые слова: информационно-компьютерные технологии, психолого-педагогические особенности, учебный процесс.

Vintyuk Yu.V.

National University «Lviv Polytechnic»

IMPLEMENTATION OF INFORMATION AND COMPUTER TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF PREPARATION OF FUTURE PROFESSIONAL PSYCHOLOGISTS

Summary

An attempt is made to find out the possibilities of implementing ICTs in the process of preparing future professional psychologists in higher educational institutions, the needs of the educational process and the state of affairs in solving this problem. The possibilities of using computer technologies in the process of preparation of professional psychologists are considered; studied the need to ensure the educational process of ICT in accordance with the current requirements for higher education. The existing situation with the introduction of ICT in the educational process of the training of future psychologists is determined; the factors that determine the implementation of ICTs in the process of preparing professional psychologists are established. The conclusions drawn from the work performed and the prospects for further research in this direction are made.

Keywords: information-computer technologies, psychological and pedagogical peculiarities, educational process.